

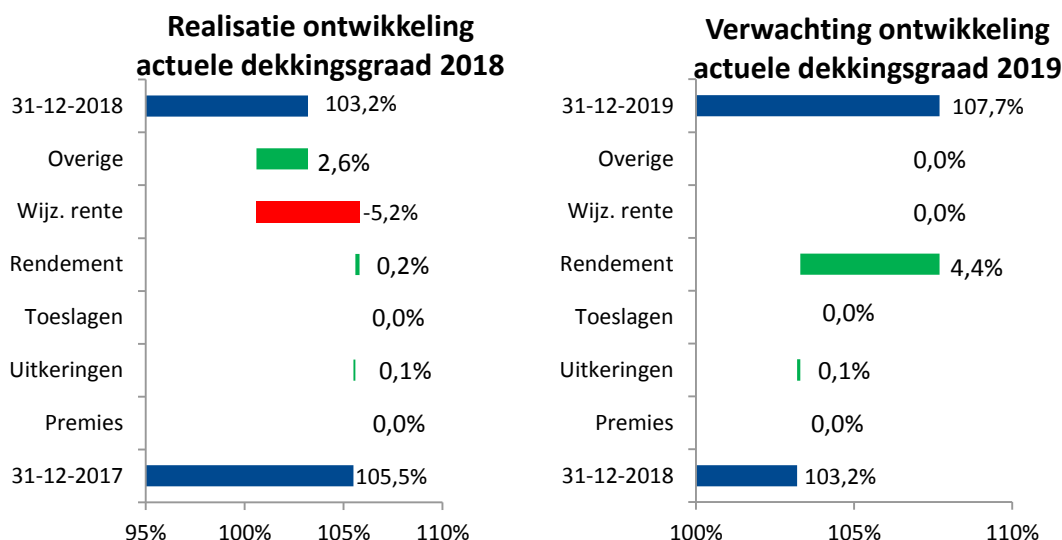
Memo

Aan : Stichting Pensioenfonds Wonen
 Van : Frank Verschuren
 Datum : 19 maart 2019
 Betreft : Herstelplan 2019
 Kenmerk : SV-2019-0436

Samenvatting

Per eind 2018 is de beleidsdekkingsgraad van Stichting Pensioenfonds Wonen ad 105,5%, lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix (120,0%). Het pensioenfonds dient derhalve een herstelplan in te dienen bij DNB. In dit overzicht vindt u de belangrijkste kerncijfers uit het herstelplan 2019.

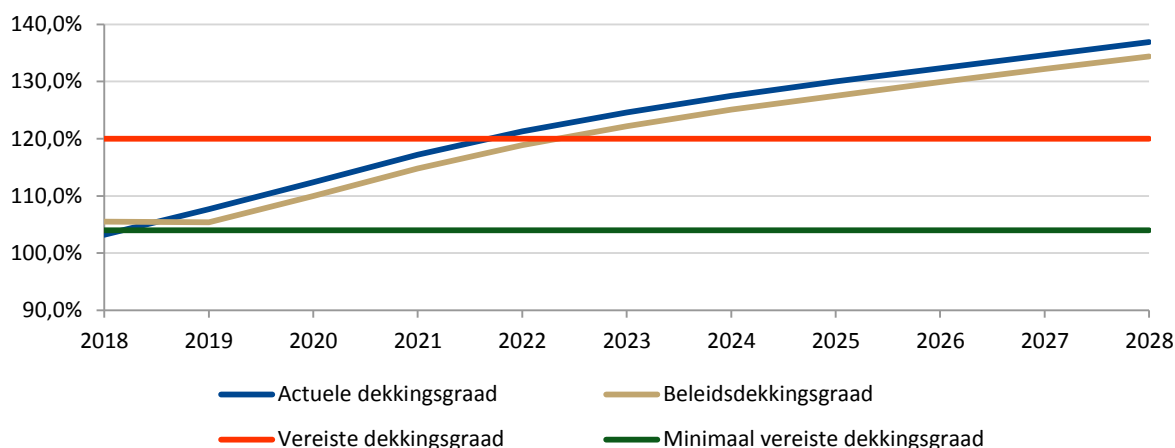
In onderstaande grafieken zijn de realisatie resp. verwachting met betrekking tot de ontwikkelingen van de actuele dekkingsgraad over 2018 resp. 2019 weergegeven. Hierbij merken we op dat de startdekkingsgraad in 2018 (105,5%) is gelijkgesteld aan de gerapporteerde dekkingsgraad in het jaarverslag 2017. Deze dekkingsgraad wijkt af van de dekkingsgraad (105,7%) die in het herstelplan 2018 was gecommuniceerd.

In 2018 is de actuele dekkingsgraad met 2,3%-punt gedaald. Dit is met name veroorzaakt door de gewijzigde rente afgelopen jaar. Daarnaast blijkt uit bovenstaande grafiek m.b.t. realisatie ontwikkeling actuele dekkingsgraad 2018 dat de post 'overige' een forse positieve impact heeft gehad op de ontwikkeling van de dekkingsgraad. De post 'overige' wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de overgang op de nieuwe prognosetafel AG2018 (impact stijging dekkingsgraad met ongeveer 1,0%-punt) en de gewijzigde ervaringssterfte (impact stijging dekkingsgraad met ongeveer 1,6%-punt). Op basis van het herstelplan is de verwachte stijging van de actuele dekkingsgraad in 2019 gelijk aan 4,5%-punt.

In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van de dekkinggraden voor de jaren 2018 tot en met 2028 weergegeven. Op basis van het reguliere beleid wordt verwacht dat de beleidsdekkinggraad van het pensioenfonds in 2023 is hersteld tot de vereiste dekkinggraad. Door de lager dan verwachte resultaten over 2018 is er twee jaar vertraging opgetreden ten opzichte van het in herstelplan 2018 gecommuniceerde jaar (2021) waarin het pensioenfonds is hersteld.

Verwachte dekkinggraden per jaareinde

1. Inleiding

Per eind 2018 is de beleidsdekkinggraad van Stichting Pensioenfonds Wonen (hierna: PF Wonen) ad 105,5%, lager dan de vereiste dekkinggraad op basis van de strategische beleggingsmix (120,0%). Het pensioenfonds dient derhalve een herstelplan in te dienen bij DNB. In dit memo wordt ingegaan op de aannames die ten grondslag liggen aan het herstelplan en worden de resultaten gepresenteerd.

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

- Bijlage 1: Uitgangspunten
- Bijlage 2: Toelichting verwacht rendement
- Bijlage 3: Staat K501 en Staat K502
- Bijlage 4: Vragenlijst

2. Herstelplan

Aangezien in boekjaar 2018 een actualisatie van het herstelplan is ingediend met een toetsmoment van 31 december 2017, dient het fonds uiterlijk 29 maart 2019 een geactualiseerd herstelplan in te dienen bij DNB met een toetsmoment van 31 december 2018.

In het herstelplan moet worden aangetoond hoe de beleidsdekkinggraad van het pensioenfonds binnen de gekozen hersteltermijn (maximaal 10 jaar) herstelt tot ten minste de vereiste dekkinggraad.

Het herstelplan bestaat uit de kwartaalstaten K501 en K502 en een aanvullende vragenlijst. In kwartaalstaat K501 is de ontwikkeling van de dekkinggraad in 2018 opgenomen. Tevens is in deze staat de verwachting voor 2019 uitgesplitst. In staat K502 is de verwachte ontwikkeling van de actuele dekkinggraad gegeven in de komende tien jaar. Daarnaast wordt de beleidsdekkinggraad weergegeven per einde van de komende 10 jaar. Op basis van deze ontwikkeling wordt vastgesteld of de beleidsdekkinggraad van uw pensioenfonds

binnen de gekozen hersteltermijn herstelt tot ten minste de vereiste dekkingsgraad op basis van het reguliere beleid van het pensioenfonds. Het is niet toegestaan om in dit sjabloon af te wijken van het reguliere beleid, door bijvoorbeeld de toeslagverlening op nul te stellen en zo eerder te herstellen tot de vereiste dekkingsgraad. Hierbij merken we op dat, in het dekkingsgraadsjabloon, de toeslagverlening van actieven op 0% staat omdat PF Wonen per 1 januari 2018 een gesloten fonds is. Het dekkingsgraadsjabloon is bijgevoegd in bijlage 3.

De aanvullende vragenlijst dient door twee bestuurders van het pensioenfonds ondertekend te worden. Wij hebben deze vragenlijst bijgevoegd in bijlage 4.

Conclusie

Op basis van het reguliere beleid van het fonds is de beleidsdekkingsgraad volgens het herstelplan binnen tien jaar ten minste gelijk aan de vereiste dekkingsgraad.

3. Aannames in het herstelplan

In het herstelplan is uitgegaan van het fondsbeleid zoals omschreven in de ABTN d.d. januari 2019. De aannames die ten grondslag liggen aan het herstelplan zijn opgenomen in bijlagen 1 en 2. Onderstaand wordt ingegaan op het verwacht rendement en de hersteltermijn.

In onderstaande tabel zijn de gehanteerde dekkingsgraden (voor risico fonds) ten behoeve van het herstelplan 2019 weergegeven.

Dekkingsgraad voor risico fonds ten behoeve van herstelplan		
	Ultimo 2017	Ultimo 2018
Actuele dekkingsgraad	105,5%	103,2%
Beleidsdekkingsgraad	102,7%	105,5%
Vereiste dekkingsgraad	120,0%	120,0%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,0%	104,0%

Verwacht rendement

Het verwacht rendement op het vermogen van het pensioenfonds is van invloed op het herstel van de dekkingsgraad. Op basis van de beleggingsmix van het pensioenfonds is het verwacht rendement vastgesteld op circa 4,0% in 2019. Dit rendement loopt de komende jaren naar verwachting op naar 4,9% in 2028. Bij de bepaling van het verwacht rendement is uitgegaan van de maximaal toegestane parameters, conform het in 2018 opgestelde herstelplan. In bijlage 2 is toegelicht hoe dit verwacht rendement is vastgesteld.

Hersteltermijn

De hersteltermijn mag in beginsel maximaal tien jaar bedragen. Het bestuur van PF Wonen heeft besloten om uit te gaan van de maximale hersteltermijn. DNB heeft aangegeven dat wanneer een fonds een wijziging aanbrengt in de hersteltermijn, deze onderbouwd dient te worden.

Aangezien PF Wonen per 1 januari 2018 een gesloten fonds is, heeft er in 2018 een wijziging plaatsgevonden. De opgebouwde rechten binnen PF Wonen zijn onderwerp van nader onderzoek. Dit onderzoek is in gang gezet in het eerste kwartaal van 2018. Omdat nog geen besluitvorming heeft plaatsgevonden over de opgebouwde rechten is in het herstelplan 2019 uitgegaan van de maximale hersteltermijn van tien jaar.

Kritieke dekkingsgraad

De kritieke dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad waarbij de vereiste dekkingsgraad naar verwachting niet meer binnen tien jaar kan worden bereikt, zonder inzet van noodmaatregelen (bijvoorbeeld korten van opgebouwde pensioenrechten en - aanspraken).

De kritieke dekkingsgraad is per eind 2018 gelijk aan circa 84,9%. De kritieke dekkingsgraad is afhankelijk van de (markt)rente. In de onderstaande tabel wordt ter indicatie de kritieke dekkingsgraad weergegeven bij zowel een rentestijging als een rentedaling met een procentpunt.

Kritieke dekkingsgraad	
Effect rente	Fictieve kritieke dekkingsgraad
0%	84,9%
+ 1%	79,7%
-/- 1%	90,1%

4. Resultaten

Uit het herstelplan voor het pensioenfonds volgen de onderstaande conclusies:

- Op basis van het reguliere beleid wordt verwacht dat de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds in 2023 is hersteld tot de vereiste dekkingsgraad. Dit is binnen de gekozen hersteltermijn van tien jaar. Door de lager dan verwachte resultaten over 2018 is er twee jaar vertraging opgetreden ten opzichte van het in herstelplan 2018 gecommuniceerde jaar (2021) waarin het pensioenfonds is hersteld;
- Vanaf 2022 is volgens het herstelplan gedeeltelijke toeslagverlening mogelijk. Door de lager dan verwachte resultaten over 2018 is er twee jaar vertraging opgetreden ten opzichte van het in herstelplan 2018 gecommuniceerde jaar (2020) waarin gedeeltelijke toeslagverlening mogelijk was;
- Wij merken op dat het herstel voornamelijk is gebaseerd op onzekere toekomstige beleggingsrendementen;
- Voorts merken wij op dat het herstelplan is gebaseerd op de aannames zoals voorgeschreven door DNB. Hierin is onder andere sprake van een stijgende rente, omdat de forward rentes uit de DNB renterijnstructuur per 31 december 2018 worden afgeleid. Het effect van de voortschrijdende middeling over 120 maanden voor de Ultimate Forward Rate (UFR) wordt in het herstelplan eveneens niet meegenomen, waardoor over de gehele duur wordt uitgegaan van een UFR van 2,3%. Derhalve zou gesteld kunnen worden dat in de aannames uitgegaan is van een positief toekomstbeeld. Immers, indien de huidige rente gelijk blijft, zal de niet stijgende rente en de dalende UFR (van ca. 2,3% eind 2018 tot ca. 1,7% in 2028) een negatieve impact hebben op de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

5. Maatregel minimaal vereist eigen vermogen

In het beleid van het fonds is opgenomen dat er een korting plaatsvindt indien de beleidsdekkingsgraad op de peildatum van 31 december, vijf jaar lang lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. Omdat de beleidsdekkingsgraad van PF Wonen per eind 2018 hoger is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad ad 104,0% hoeft er vooralsnog geen korting van de opgebouwde pensioenaanspraken plaats te vinden.

Bijlage 1. De uitgangspunten in het herstelplan

Gehanteerde uitgangspunten	
Rentetermijnstructuur	DNB RTS per 31 december 2018
Actuele dekkingsgraad eind 2018	103,2%
Beleidsdekkingsgraad eind 2018	105,5%
Vereist dekkingsgraad eind 2018	120,0%
Minimaal vereiste dekkingsgraad eind 2017	104,0%
Verwacht rendement	Zie bijlage 2
Hersteltermijn	10 jaar
Premiebeleid	n.v.t.
Toeslagbeleid	Vanaf BDG van 110% toekomstbestendige toeslagverlening. Maatstaf op basis van consumentenprijsindex voor alle deelnemers.
Prijsinflatie	Oplopend van 1,3% in 2019 naar 2,0% vanaf 2023

Actuariële grondslagen	
Sterftetafel	Prognosetafel AG 2018 (startjaar 2019)
Leeftijdscorrecties	Ervaringssterfte voor PF Wonen waarbij inkomens zijn bepaald op basis van het werkelijke salaris
Wezenpensioen	De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 5% van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen; bij de vaststelling van de lasten ter zake van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen.
Leeftijdsverschil	Aangenomen wordt dat de man 3 jaar ouder is dan de vrouw
Opslagen	2,5% voor excassokosten
Partnersysteem	Voor de berekening van de Voorziening Pensioenverplichtingen voor nog niet ingegane nabestaandenpensioenen wordt een partnerfrequentie volgens de sterftetafel GBM/V 1985-1990 gehanteerd, met uitzondering van de leeftijden 60 tot en met 67. Voor deze leeftijden wordt 100% gehanteerd. Na de pensionering wordt het bepaald partnersysteem gehanteerd.

Bijlage 2. Toelichting bepaling verwacht rendement

In deze bijlage lichten wij toe hoe het verwacht rendement voor uw pensioenfonds is vastgesteld. Het verwacht portefeullerendement wordt beïnvloed door de strategische beleggingsportefeuille en het verwacht rendement op de verschillende beleggingscategorieën. De verwachte rendementen op de verschillende beleggingscategorieën zijn gelijk verondersteld aan de maximale parameters zoals opgenomen in het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen (artikel 23a).

Beleggingsportefeuille

De strategische beleggingsportefeuille die is gehanteerd als uitgangspunt voor de bepaling van het verwacht rendement is opgenomen in tabel B.1.

Tabel B.1: Verdeling strategische beleggingsportefeuille	
Categorie	Percentage strategische mix
Vastrentende waarden	53,0%
Zakelijke waarden	47,0%
Aandelen ontwikkelde markten	22,5%
Aandelen opkomende markten	5,0%
Niet-beursgenoteerd vastgoed	10,0%
Grondstoffen	5,0%
Private equity	4,5%

Onderstaand bespreken we per beleggingscategorie hoe het verwacht rendement is vastgesteld.

Zakelijke waarden

Voor het meetkundig rendement op zakelijke waarden is uitgegaan van onderstaande aannames.

Tabel B.2: Verwacht netto meetkundig rendement zakelijke waarden		
Beleggingscategorie	Beleggingsmix	Meetkundig rendement
Aandelen ontwikkelde markten	22,5%	6,75%
Aandelen opkomende markten	5,0%	6,75%
Niet-beursgenoteerd vastgoed	10,0%	5,20%
Grondstoffen	5,0%	4,60%
Private equity	4,5%	7,25%

De tabel dient als volgt gelezen te worden: de totale beleggingsmix bestaat voor 22,5% uit aandelen ontwikkelde markten (inclusief beursgenoteerd vastgoed). Voor aandelen is een verwacht meetkundig rendement van 6,75% na kosten verondersteld.

Vastrentende waarden

Het maximale netto meetkundig rendement op risicovrije vastrentende waarden wordt afgeleid van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur met een kostenafslag van 15 basispunten. Hierbij is het rendement op risicovrije vastrentende waarden voor de prognosejaren gelijk aan de éénjaars rentes die volgen uit de forwardssystematiek, toegepast op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Het maximale verwachte netto rendement op vastrentende waarden met kredietrisico is een combinatie van het netto rendement op risicovrije vastrentende waarden en het netto rendement op aandelen.

Om het portefeuillerendement te berekenen wordt het portefeuillegewicht van de vastrentende waarden met kredietrisico verdeeld over risicovrije vastrentende waarden en beursgenoteerde aandelen op basis van de ratingtabel in het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen (artikel 23a). De ratings zijn daarbij gebaseerd op de DNB rapportage per eind 2018.

Portefeullerendement

De portefeuillegewichten na de hierboven genoemde herverdeling (DNB mapping) vormen de basis voor de portefeuillerendementsberekening, zie tabel B.3.

Tabel B.3: Verdeling strategische beleggingsportefeuille na toepassing DNB mapping	
Categorie	Percentage strategische mix
Risicovrije vastrentende waarden	44,6%
Aandelen ontwikkelde markten	30,9%
Aandelen opkomende markten	5,0%
Niet-beursgenoteerd vastgoed	10,0%
Grondstoffen	5,0%
Private equity	4,5%

Doordat het rendement op risicovrije vastrentende waarden afhangt van de rentetermijnstructuur is er geen sprake van één vast verwacht portefeuillerendement, maar van een portefeuillerendement dat verschilt per jaar.

Uitgaande van bovenstaande aannames resulteert dit in een verwacht rendement van 4,0% in 2019. Dit rendement loopt de komende jaren naar verwachting op naar 4,9% in 2028.

Bijlage 3. Staat K501 en staat K502

Dekkingsgraadsjabloon (K502)

	<i>ΔDG (oorzaken voor mutaties van de dekkinggraad)</i>						DG ultimo	Beleids DG	VDG	<i>Veronderstellingen</i>			beleggingsrend	1 jaars rente
	DG primo	M1 premie	M2 uitkering	M3 toeslag	M4 rente	M5 rendement				M6 overig	toeslag% actieven	toeslag% inactieven		
	%	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	Δ%-punt	%	%	%	%	%	%	%	
2018	105,5%	0,0%	0,1%	0,0%	-5,2%	0,2%	103,2%	105,5%	120,0%	0,0%	0,0%	0,2%	-0,3%	
2019	103,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	4,4%	107,7%	105,4%	120,0%	0,0%	0,0%	4,0%	-0,2%	
2020	107,7%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	4,5%	112,4%	110,0%	120,0%	0,0%	0,0%	4,0%	-0,1%	
2021	112,4%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	4,6%	117,2%	114,8%	120,0%	0,0%	0,0%	4,1%	0,1%	
2022	117,2%	0,0%	0,4%	-0,8%	0,0%	4,5%	121,3%	118,9%	120,0%	0,0%	0,0%	4,3%	0,4%	
2023	121,3%	0,0%	0,5%	-1,5%	0,0%	4,4%	124,6%	122,2%	120,0%	0,0%	0,0%	4,5%	0,8%	
2024	124,6%	0,0%	0,6%	-2,0%	0,0%	4,4%	127,5%	125,1%	120,0%	0,0%	0,0%	4,5%	1,0%	
2025	127,5%	0,0%	0,7%	-2,4%	0,0%	4,3%	130,0%	127,5%	120,0%	0,0%	0,0%	4,7%	1,3%	
2026	130,0%	0,0%	0,8%	-2,5%	0,0%	4,2%	132,3%	129,9%	120,0%	0,0%	0,0%	4,8%	1,5%	
2027	132,3%	0,0%	0,9%	-2,6%	0,0%	4,1%	134,6%	132,2%	120,0%	0,0%	0,0%	4,9%	1,7%	
2028	134,6%	0,0%	1,0%	-2,6%	0,0%	4,0%	136,9%	134,4%	120,0%	0,0%	0,0%	4,9%	1,9%	

Bijlage 4. Vragenformulier bij herstelplan

BIJLAGE: Vragenformulier bij herstelplan 2019

Toelichting:

Dit vragenformulier is een bijlage bij de herstelplanrapportage (templates K501 en K502). De ingevulde vragenlijst moet door twee bestuurders worden ondertekend. De ondertekende vragenlijst moet worden ingediend als pdf bestand en als excel-bestand. Het is niet de bedoeling dat u wijzigingen aanbrengt in de opzet of opmaak van het sjabloon en de naam van het tabblad mag niet worden aangepast. De ondertekende vragenlijst, de vragenlijst als excelbestand en eventuele overige bijlagen bij vraag 11 moeten in DLR worden ingediend als bijlage via de herstelplanrapportage.

Fondsnaam:

Stichting Pensioenfonds Wonen

Fondsnummer:

44381

Kwaliteit van de DLR rapportages

1	Heeft u vastgesteld dat de gebruikte dekkingsgraad betrouwbaar is?	ja
2a	Hebben er wijzigingen in de (sterfte / kosten) grondslagen plaatsgevonden?	ja
2b	Zo ja, welke?	- Overgang van de Prognosetafel AG2016 naar de Prognosetafel AG2018; - Overgang van fondsspecifieke ervaringssterfte S&V 2016 naar fondsspecifieke ervaringssterfte S&V 2018; - De opslag voor toekomstige kosten is gewijzigd in 2,5% (voorheen 2,2%) op de netto voorziening; - Het partnersysteem is gewijzigd in bepaald partner na pensioendatum (voorheen onbepaald partner na pensioendatum); - De leeftijdsbepaling is gewijzigd naar op maanden nauwkeurig (voorheen op halve jaren nauwkeurig).
3a	Zijn er nog onzekerheden t.a.v. de dekkingsgraad ultimo 2018 waarop het herstelplan is gebaseerd	nee
3b	Indien ja, licht toe welke onzekerheden er zijn en welke invloed deze kunnen hebben	n.v.t.
4a	Heeft u nagegaan – voor zover u dat redelijkerwijs kunt beoordelen – dat de DLR rapportages juist en volledig zijn ingevuld?	ja
4b	Zijn de toelichtingsvelden bij de vragen in DLR adequaat ingevuld?	ja

Uitgangspunt herstelplan

5a	Is het herstelplan gebaseerd op de totale technische voorzieningen van het fonds met inbegrip van de pensioenverplichtingen die zijn herverzekerd of betrekking hebben op een premieovereenkomst?	ja
5b	Zo nee, licht toe:	n.v.t.

Maatregelen (geen korting)

6	Heeft de werkgever een bijstortingsverplichting?	nee
7a	Heeft u een extra bijstorting ontvangen van de werkgever?	nee
7b	Zo ja, welk bedrag (in duizenden euro's) betrof het?	n.v.t.
8a	Heeft er een vrijval van een bestemmingsvoorziening (bv premie-egalisatiedepot of indexatiedepot) plaatsgevonden?	nee
8b	Zo ja, welk bedrag (in duizenden euro's) betrof het?	n.v.t.
9a	Heeft er een omzetting van een achtergestelde lening plaatsgevonden ten gunste van het pensioenfonds?	nee
9b	Zo ja, welk bedrag (in duizenden euro's) betrof het?	n.v.t.
10a	Heeft u, naast korting of omzetting van een achtergestelde lening, nog andere (aanvullende) maatregelen getroffen?	nee
10b	Zo ja, welke?	n.v.t.
11	Zijn deze maatregelen in vraag 6 tot en met 10 definitief vastgesteld en contractueel bevestigd? Graag de getekende onderliggende stukken als bijlage toevoegen bij dit vragenformulier.	niet van toepassing

Korting in 2019		
12	Moet het sturingsmiddel van het korten van pensioenaanspraken en -rechten worden ingezet om te herstellen tot het vereist eigen vermogen? Indien nee, ga verder met ondertekening	nee
13a	Zijn de reguliere sturingsmiddelen, zoals uitgewerkt in het herstelplan, uitputtend ingezet?	
13b	Licht toe:	
14	Welke feiten en omstandigheden vindt u relevant bij het te nemen kortingsbesluit en waarom?	
15a	Wordt de korting <u>tijdsevenredig</u> gespreid over de <u>volledige</u> gekozen looptijd van het herstelplan?	
15b	Licht toe:	
16a	Hoe hoog is de korting die het fonds in 2019 voornemens is door te voeren?	
	Actieven	
	Slapers	
	Gepensioneerden	
	Andere pensioen- en aanspraakgerechtigden	
16b	Indien de korting niet uniform over alle groepen wordt gespreid, ontvangen wij graag een (cijfermatige) onderbouwing	
17	Per welke datum wordt de uitkering aan gepensioneerden verlaagd?	
18a	Kunt u bevestigen dat de korting voor de actieven is gebaseerd op de aanspraken die per 31-12-2018 aanwezig waren?	
18b	Zo nee, licht toe:	
19a	Is het voorgenomen kortingsbesluit in overeenstemming met verdelingsregels in de uitvoeringsovereenkomst, het reglement, de statuten, ABTN (crisisplan) of andere fondsstukken?	
19b	Indien nee, licht toe waarom u van de verdelingsregels afwijkt	
20	Motiveer uw belangenafweging bij het voorgenomen kortingsbesluit	
21	Hoe ziet het tot op heden gevolgde besluitvormingstraject en uw planning voor het definitieve kortingsbesluit (met data) eruit?	

Ondertekening

Bestuurslid 1

Handtekening:

Naam:

Functie:

Bestuurslid 2

Handtekening:

Naam:

Functie: